

WYROK Z DNIA 20 PAŹDZIERNIKA 2011 R.

III KK 159/11

1. Skoro jedną z przesłanek warunkowego umorzenia postępowania jest wymóg, aby okoliczności popełnienia czynu nie budziły wątpliwości, sąd na podstawie zebranego materiału dowodowego musi dojść nie tylko do wniosku, że sam fakt popełnienia przestępstwa nie budzi wątpliwości, a zatem istnieją wystarczające podstawy, aby oskarżonemu przypisać popełnienie tego czynu, lecz także powinien wyjaśnić elementy przedmiotowe i podmiotowe tego czynu rzutujące na ocenę zarówno stopnia jego społecznej szkodliwości, jak i stopnia zawinienia oskarżonego.

2. Jakkolwiek zwierzęta nadal pozostają w sferze stosunków prawnych jedynie przedmiotami prawa, są to jednak przedmioty szczególne, korzystające z ochrony prawnej wynikającej z obowiązków człowieka wobec zwierząt w zakresie poszanowania, ochrony i godnego traktowania.

Przewodniczący: sędzia SN J. Żywolewska–Ławniczak.

Sędziowie: SN W. Błuś, SA (del. do SN) A. Stępka (sprawozdawca).

Prokurator Prokuratury Generalnej: A. Herzog.

Sąd Najwyższy w sprawie Józefa W., oskarżonego z art. 35 ust. 2 w zw. z ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt – i innych, po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie w dniu 20 października 2011 r., kasacji, wniesionej przez Prokuratora Generalnego

na niekorzyść od wyroku Sądu Rejonowego w H. z dnia 31 stycznia 2011 r.,

u ch y li ł zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w H. i sprawę p r z e k a z a ł temu sądowi do ponownego rozpoznania.

UZASADNIENIE

Prokurator Prokuratury Rejonowej w H. oskarżył Józefa W. o przestępstwo z art. 35 ust. 2 w zw. z art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. Nr 111, poz. 724, ze zm.) w zw. z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 35 ust. 2 w zw. z ust. 1 w/w ustawy w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k., polegające na tym, że w dniu 7 lutego 2010 r. w H., w wykonaniu z góry powziętego zamiaru zabił ze szczególnym okrucieństwem psa rasy owczarek niemiecki w ten sposób, że zastrzelił go z broni myśliwskiej i usiłował zabić dwa psy rasy owczarek niemiecki strzelając do nich z broni myśliwskiej, działając tym samym na szkodę Stanisława K.

Sąd Rejonowy w H. po skierowaniu sprawy w trybie art. 339 § 1 pkt 2 k.p.k. na posiedzenie, wyrokiem z dnia 31 stycznia 2011 r., na podstawie art. 66 § 1 i § 2 k.k. w zw. z art. 67 § 1 k.k. postępowanie karne przeciwko Józefowi W. warunkowo umorzył na okres próby wynoszący 2 lata. Na podstawie art. 67 § 3 k.k. w zw. z art. 49 § 1 k.k. orzekł wobec oskarżonego świadczenie pieniężne w kwocie 2 000 zł na rzecz Towarzystwa Opieki nad Zwierzętami w Polsce. Na podstawie art. 624 § 1 k.p.k. zasądził od oskarżonego na rzecz Skarbu Państwa kwotę 500 zł tytułem kosztów sądowych, zwalniając go od tychże kosztów w dalszej części.

Wyrok ten nie został zaskarżony przez strony i uprawomocnił się w dniu 8 lutego 2011 r.

Kasację od tego wyroku na niekorzyść oskarżonego Józefa W. wniósł na podstawie art. 521 k.p.k. Prokurator Generalny.

Na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. autor kasacji zarzucił wyrokowi:

a) rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa procesowego, a mianowicie art. 339 § 1 pkt. 2 k.p.k., polegające na skierowaniu sprawy na posiedzenie i warunkowym umorzeniu przeciwko Józefowi W. postępowania karnego, pomimo że okoliczności popełnienia zarzucanego czynu decydujące o stopniu winy oskarżonego oraz społecznej szkodliwości jego czynu budziły wątpliwości i wymagały wyjaśnienia w toku rozprawy.

b) zaistnienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt. 7 k.p.k., poprzez rażące naruszenie przepisu prawa procesowego, a to art. 342 § 1 k.p.k., polegające na oznaczeniu okresu próby związanej z warunkowym umorzeniem postępowania, za pomocą sprzecznych i wykluczających się wzajemnie określeń, które uniemożliwiają wykonanie wyroku.

W konkluzji Prokurator Generalny wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w H.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja Prokuratora Generalnego zasługiwała na uwzględnienie, gdyż za trafny należało uznać pierwszy zarzut dotyczący rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa, a to art. 339 § 1 pkt. 2 k.p.k. w zw. z art. 66 § 1 k.k.

Należy przypomnieć, iż zgodnie z treścią art. 66 § 1 k.k. sąd może warunkowo umorzyć postępowanie karne, jeżeli wina i społeczna szkodliwość czynu nie są znaczne, okoliczności jego popełnienia nie

budzą wątpliwości, a postawa sprawcy nie karanego za przestępstwo umyślne, jego właściwości i warunki osobiste oraz dotychczasowy sposób życia uzasadniają przypuszczenie, że pomimo umorzenia postępowania będzie przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni przestępstwa.

Jest rzeczą oczywistą, że dla możliwości wydania orzeczenia o warunkowym umorzeniu istotne jest ustalenie wszystkich przesłanek odpowiedzialności karnej. Nie może więc budzić wątpliwości ani fakt popełnienia przestępstwa, ani sprawstwo oskarżonego, ani podstawa przypisania mu winy.

Skoro jedną z przesłanek warunkowego umorzenia postępowania jest wymóg, aby okoliczności popełnienia czynu nie budziły wątpliwości, sąd na podstawie zebranego materiału dowodowego musi dojść nie tylko do wniosku, że sam fakt popełnienia przestępstwa nie budzi wątpliwości, a zatem istnieją wystarczające podstawy, aby oskarżonemu przypisać popełnienie tego czynu, lecz także powinien wyjaśnić elementy przedmiotowe i podmiotowe tego czynu rzutujące na ocenę zarówno stopnia jego społecznej szkodliwości, jak i stopnia zawinienia oskarżonego.

Należy także zaakcentować, iż nie jest przesłanką stosowania warunkowego umorzenia samo przyznanie się oskarżonego do winy. Sąd może bowiem mimo nieprzyznania się oskarżonego warunkowo umorzyć postępowanie, jeżeli oceni, że okoliczności popełnienia czynu nie budzą wątpliwości, jak również może skierować sprawę na rozprawę w celu wyjaśnienia nasuwających się wątpliwości, gdy uzna, że mimo przyznania się oskarżonego takie wątpliwości jednak istnieją (por.: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2005 r., V KK 435/04, Lex Nr 147241; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 2003 r., V KK 301/03, OSNKW 2004, z. 1, poz. 9).

Zgodnie z treścią art. 115 § 2 k.k. dla ustalenia stopnia społecznej szkodliwości czynu niezbędne jest zbadanie zarówno strony przedmiotowej czynu (rodzaj i charakter naruszonego dobra, rozmiary wyrządzonej lub grożącej szkody, sposób i okoliczności popełnienia czynu, waga naruszonych przez sprawcę obowiązków), jak i jego podmiotowej strony (motywacja sprawcy, postać zamiaru). Kompleksowa ocena wszystkich tych elementów winna doprowadzić do ustalenia, że stopień społecznej szkodliwości czynu „nie jest znaczny”, a zatem ów stopień jest wyższy od „znikomego” i swoim zakresem może obejmować zarówno przypadki „nieznacznego”, jak i „średniego” stopnia społecznej szkodliwości.

Trzeba też zwrócić uwagę, że na stopień społecznej szkodliwości przestępstwa nie mają wpływu właściwości i warunki osobiste sprawcy, środowiskowa opinia o nim, dotychczasowy tryb jego życia, przyznanie się sprawcy do winy, dobrowolne naprawienie przez sprawcę szkody wyrządzonej przestępstwem, wyrażona przez niego skrucha, czy też ewentualne pogodzenie się z pokrzywdzonym. Są to bowiem okoliczności mające znaczenie dla ustalenia podstaw prognozy kryminologicznej.

Aby możliwym było warunkowe umorzenie postępowania, niezależnie od stopnia społecznej szkodliwości czynu sąd powinien ustalić również stopień zawinienia, który to stopień także nie może być znaczny. Wyznaczenie stopnia zawinienia wymaga ustalenia najpierw wszystkich przesłanek przypisania winy, takich jak dojrzałość sprawcy i jego poczytalność, z zakresu rozpoznawalności bezprawności czynu oraz braku anormalnej sytuacji motywacyjnej występującej w nasileniu uniemożliwiającym wymaganie od sprawcy dania posłuchu normie prawnej. Należy też podkreślić, że na stopień zawinienia wpływa stopień społecznej szkodliwości czynu, ale tylko do granic możliwości

przewidywania konsekwencji swojego zachowania. Dla stosowania warunkowego umorzenia postępowania na mocy art. 66 § 1 k.k. warunek braku znacznego stopnia winy musi występować kumulatywnie z brakiem znacznego stopnia społecznej szkodliwości przestępstwa.

Reasumując należy stwierdzić, że dla podjęcia przez sąd prawidłowej decyzji w zakresie warunkowego umorzenia postępowania stan faktyczny sprawy nie może budzić żadnych wątpliwości w świetle zebranego materiału dowodowego i dokonanej przez sąd jego oceny. To właśnie na podstawie tych dowodów sąd ustala sprawstwo oskarżonego, stopień jego zawinienia i społecznej szkodliwości czynu, a więc okoliczności, które implikują inną przesłankę warunkowego umorzenia postępowania, a mianowicie wymóg, by okoliczności popełnienia czynu nie budziły wątpliwości.

Przechodząc na grunt przedmiotowej sprawy należy stwierdzić, co następuje;

Na posiedzeniu w dniu 31 stycznia 2011 r. – wyznaczonym w trybie art. 339 § 1 pkt. 2 k.p.k. – oskarżony oraz jego obrońca złożyli wniosek o warunkowe umorzenie postępowania i określili jego warunki. Wobec braku sprzeciwu prokuratora Sąd Rejonowy przychylił się do tego wniosku i wyrokiem z tego samego dnia umorzył warunkowo postępowanie przeciwko Józefowi W. w zakresie zarzucanego mu przestępstwa. Ponieważ wyrok ten nie został zaskarżony przez strony, nie sporządzono jego uzasadnienia.

W tej sytuacji dla poznania procesu rozumowania Sądu pierwszej instancji, który doprowadził do decyzji o warunkowym umorzeniu, a tym samym dla dokonania kontroli prawidłowości rozstrzygnięcia tego Sądu należało poddać analizie zgromadzone w sprawie dowody.

W kasacji Prokuratora Generalnego podniesiono, że w niniejszej sprawie słusznie przyjął Sąd Rejonowy, iż nie zachodzą wątpliwości co

do sprawstwa oskarżonego Józefa W., sposobu jego działania, faktu jego uprzedniej niekaralności oraz finansowego zrekompensowania właścicielowi psów poniesionych strat materialnych.

Należy jednak przyznać rację autorowi kasacji, że wyrok Sądu Rejonowego był przedwczesny i nietrafny, gdyż w przypadku oskarżonego Józefa W. nie wszystkie przesłanki z art. 66 § 1 k.k. zostały spełnione. Przede wszystkim nie wyjaśniono w sposób nie budzący wątpliwości tych okoliczności popełnienia przez Józefa W. czynu, które miały wpływ na prawidłową ocenę stopnia winy oskarżonego oraz stopnia społecznej szkodliwości jego czynu, w tym odnośnie rzeczywistych powodów zachowania się oskarżonego. Podkreślenia bowiem wymaga, iż zarówno postać zamiaru oskarżonego, jak i motywacja jego działania miały istotne znaczenie dla ustaleń o winie oskarżonego, jej stopniu oraz natężeniu społecznej szkodliwości czynu. Wszystkie zachodzące w tym zakresie wątpliwości powinny być wyjaśnione przez Sąd właśnie w toku rozprawy.

Odwołując się do zgromadzonego w postępowaniu karnym materiału dowodowego i nie przesądzając w żaden sposób ostatecznej jego oceny należy zwrócić uwagę na tego rodzaju okoliczności, jak to że:

a) oskarżony Józef W. przyznał się do popełnienia zarzucanego mu czynu, lecz zaprzeczył, by strzelał do psów bez powodu. Jak wyjaśnił, trzy psy należące do Stanisława K. zaatakowały jego psa znajdującego się na zewnątrz kojca i przywiązanego do łańcucha przesuwającego się po linie. Doszło do walki między psami, w trakcie której atakujące psy odniosły poważne obrażenia. Widząc cierpiące zwierzęta i będąc przekonany, że mają uszkodzone kręgosłupy, kierując się humanitarnymi przesłankami i chcąc skrócić ich cierpienia postanowił psy zastrzelić (wyjaśnienia Józefa W.).

b) wersja zdarzenia przedstawiona przez oskarżonego może jednak budzić wątpliwości, jeśli uwzględnić zeznania świadka Mariana G., bezpośredniego obserwatora zajścia. Jakkolwiek wskazał świadek, że trzy psy biegały swobodnie w pobliżu psa należącego do oskarżonego, to zaprzeczył, by zaatakowały tego psa, bądź w ogóle zachowywały się agresywnie. W pewnym momencie oskarżony po prostu wyciągnął z samochodu strzelbę i zaczął strzelać do psów należących do Stanisława K. Świadek tak określił postępowanie oskarżonego: „Według mnie egzekucja tych psów była całkowicie zbędna i niepotrzebna, gdyż psy te były spokojne i nie gryzły psa Józefa W., ani też w żaden sposób nie atakowały jego psa”.

c) relacje świadka znalazły potwierdzenie w opinii lekarza weterynarii, który wykluczył, by psy doznały obrażeń w wyniku pogryzienia, bądź w inny sposób. Biegły stwierdził, iż zwierzęta doznały ran w wyniku oddania do nich strzałów śrutem z broni myśliwskiej.

W kontekście takich wykluczających się wzajemnie wersji wydarzeń, wynikających z zebranych dowodów obowiązkiem Sądu Rejonowego było wyjaśnienie wszystkich pojawiających się wątpliwości po przeprowadzeniu rozprawy. Należy bowiem zgodzić się z konkluzją kasacji, że nie można wykluczyć, iż efektem przewodu sądowego byłyby ustalenia wskazujące, że psy, do których strzelał oskarżony nie stwarzały żadnego zagrożenia zarówno dla ludzi jak i dla innych zwierząt. W takiej sytuacji oskarżony działałby bez zasługującego na usprawiedliwienie powodu, co mogłoby w konsekwencji prowadzić do innych ustaleń w zakresie stopnia zawinienia oskarżonego oraz stopnia społecznej szkodliwości jego czynu, wykluczających możliwość warunkowego umorzenia postępowania wobec niego.

Niezależnie od podniesionych powyżej wątpliwości wyłaniających się na tle analizy zgromadzonych dowodów należy także zwrócić uwagę

na inną, nie mniej ważną okoliczność. Wydaje się bowiem, że uwadze Sądu Rejonowego umknął duch, jaki przyświecał ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt, czy też innymi słowy – *ratio legis* tego aktu prawnego. Artykuł 1 ustęp 1 tej ustawy stanowi, iż zwierzę, jako istota żyjąca, zdolna do odczuwania cierpienia, nie jest rzeczą, a człowiek jest mu winien poszanowanie, ochronę i opiekę. A zatem, obowiązkiem człowieka jest traktować zwierzęta w sposób humanitarny i godny. Jakkolwiek zwierzęta nadal pozostają w sferze stosunków prawnych jedynie przedmiotami prawa, są to jednak przedmioty szczególne, korzystające z ochrony prawnej wynikającej z obowiązków człowieka wobec zwierząt w zakresie poszanowania, ochrony i godnego traktowania.

Wydaje się zatem, że i ten przyświecający polskiemu ustawodawcy aspekt z zakresu prawnej ochrony zwierząt winien mieć na uwadze Sąd Rejonowy podejmując decyzję w przedmiocie merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy.

Analiza materiałów dowodowych zgromadzonych w niniejszym postępowaniu prowadzi również do takich wniosków, iż jednym z głównych powodów, który zaważył w istotnym stopniu na decyzji Sądu o warunkowym umorzeniu postępowania była postawa oskarżonego już po dokonaniu czynu oraz stanowisko pokrzywdzonego. Nie ulega bowiem wątpliwości, że oskarżony pokrył pokrzywdzonemu koszty leczenia rannego psa oraz wypłacił mu stosowną kwotę pieniędzy mającą stanowić rekompensatę za straty materialne wynikłe z postrzelenia psów. Z kolei pokrzywdzony właściciel psów złożył oświadczenie, iż nie jest zainteresowany prowadzeniem postępowania karnego przeciwko oskarżonemu, nie zgłasza pod jego adresem żadnych pretensji i nie czuje żalu.

Jakkolwiek są to okoliczności istotne z punktu widzenia pozytywnej prognozy kryminologicznej odnośnie oskarżonego, to przecież nie mają one bezpośredniego wpływu na ocenę stopnia zawinienia oskarżonego oraz stopnia społecznej szkodliwości jego czynu.

Należy również wyrazić tego rodzaju opinię, że nadanie tym przesłankom pierwszorzędного znaczenia, decydującego o warunkowym umorzeniu postępowania prowadzioby w konsekwencji do obejścia wymowy przepisu art. 1 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt i ponownego sprowadzenia psów będących przedmiotem ochrony prawnej tej ustawy do statusu rzeczy.

Mając zatem na uwadze wszystkie podniesione w niniejszym uzasadnieniu okoliczności, należało uchylić wyrok Sądu Rejonowego w H. i sprawę przekazać temu Sądowi do merytorycznego rozpoznania na rozprawie. W ponownym postępowaniu Sąd Rejonowy będzie mieć na uwadze wszystkie okoliczności, które doprowadziły do uwzględnienia kasacji Prokuratora Generalnego.

Sąd Najwyższy nie podzielił natomiast drugiego z zarzutów kasacji, a mianowicie zaistnienia w sprawie bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt. 7 k.p.k. Jest faktem, iż umarżając warunkowo postępowanie Sąd Rejonowy określił czas próby w następujący sposób – „na okres 2 (dwóch) roku tytułem próby”. Jednak wbrew odmiennemu stanowisku autora kasacji nie zachodzi w tym przypadku sprzeczność w treści orzeczenia uniemożliwiająca jego wykonanie. Analiza tego rozstrzygnięcia zawartego w wyroku Sądu Rejonowego dowodzi wprost, że okres próby został ustalony na dwa lata, mimo użycia wyrazu „roku”. Świadczą o tym bowiem precyzujące określenia użyte przez Sąd w formie cyfrowej i słownie, a mianowicie – „2 (dwóch)”.

Należy podkreślić, że uchylenie orzeczenia nie może być spowodowane każdą wewnętrzną sprzecznością w orzeczeniu, a jedynie taką, która uniemożliwia jego wykonanie, ma charakter zasadniczy i oczywisty, a nie pozorny.

Bez wątpienia Sąd Rejonowy w H. określając w ten mało precyzyjny sposób okres próby dopuścił się obrazy art. 342 § 1 k.p.k. Uchybienia tego nie sposób jednak traktować w kategoriach bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt. 7 k.p.k., gdyż owa sprzeczność w treści orzeczenia jest tylko pozorna. Uchybienie to może być rozpatrywane ewentualnie tylko w kategoriach względnej przyczyny odwoławczej z art. 438 pkt. 2 k.p.k., przy czym koniecznym byłoby wykazanie, że uchybienie mogło mieć wpływ na treść orzeczenia. Na gruncie przedmiotowej sprawy wydaje się jednak, że i w tym przypadku uchybienie to nie spełnia koniecznej przesłanki do uchylenia orzeczenia, a to z powodu braku wpływu na jego treść. Sygnalizowane uchybienie traci jednak na znaczeniu w realiach przedmiotowej sprawy, skoro doszło do uchylenia zaskarżonego kasacją wyroku z powodu innych, wskazanych wcześniej przesłanek.